

УДК 78:37.015.31-057.87

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-6>

Ігор ГРИЩЕНКО

викладач кафедри мистецької освіти, Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна, 10008

ORCID: 0009-0005-9527-4614

Бібліографічний опис статті: Грищенко, І. (2025). Сучасні методи формування вокально-хорових навичок у студентів закладів вищої освіти. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 44–49, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-6>

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджуються сучасні методи формування вокально-хорових навичок у студентів вітчизняних закладів вищої освіти.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні важливості впровадження сучасних методів (науково-технологічних, соматичних та цифрових) у процес формування вокально-хорових навичок студентів закладів вищої освіти для підвищення якості їхньої професійної підготовки та збереження вокального здоров'я.

Методи дослідження базуються на системному аналізі наукових праць у галузі вокальної фізіології та хорової педагогіки, синтезі традиційних методів навчання з новітніми технологіями, а також на вивченні практичного застосування інструментів візуального біофідбеку, методів напівзакритого голосового тракту (SOVT) та цифрових платформ для дистанційної роботи.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до формування вокально-хорових навичок через призм «доказової педагогіки», що передбачає перехід від суб'єктивно-образного сприйняття звуку до свідомого керування голосовим апаратом на основі акустичних і фізіологічних даних. У статті систематизовано сучасні методи (SOVT, Body Mapping, спектральний аналіз) та визначено роль штучного інтелекту й цифрової трансформації у професійному становленні сучасного хормейстера.

Висновки. Доведено, що інтеграція класичних хорових традицій із сучасними науково-технологічними підходами забезпечує швидке опанування технічними навичками та сприяє професійному довголіттю співаків. Цифровізація навчання (віртуальні тренажери, ПЗ для аналізу звуку) робить процес підготовки об'єктивним, мобільним та індивідуалізованим, що дозволяє готувати конкурентоспроможних фахівців, здатних до гнучкої адаптації в сучасному мистецькому просторі.

Ключові слова: вокально-хорові навички, заклади вищої освіти, цифрова трансформація, метод SOVT, візуальний біофідбек, доказова педагогіка, хорове моделювання.

Ihor HRYSHCHENKO

Lecturer at the Department of Art Education, Ivan Franko Zhytomyr State University, Velyka Berdychivska street, 40, Zhytomyr, Ukraine, 10008

ORCID: 0009-0005-9527-4614

To cite this article: Hryshchenko, I. (2025). Suchasni metody formuvannia vokalno-khorovykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity. [Modern methods of forming vocal and choral skills among students of higher education institutions]. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 44–49, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-6>

MODERN METHODS OF FORMING VOCAL AND CHORAL SKILLS AMONG STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article explores modern methods of vocal and choral skill development among students within domestic higher education institutions.

The aim of the article is to theoretically substantiate the importance of implementing modern innovative methods (scientific-technological, somatic, and digital) into the process of forming vocal and choral skills among students of higher education institutions to enhance the quality of their professional training and preserve their vocal health.

Research methods are based on a systematic analysis of scientific works in the field of vocal physiology and choral pedagogy, the synthesis of traditional teaching methods with the latest technologies, and the study of the practical application of visual biofeedback tools, semi-occluded vocal tract (SOVT) methods, and digital platforms for remote collaboration.

The scientific novelty of the study lies in a comprehensive approach to the formation of vocal and choral skills through the prism of «evidence-based pedagogy», which involves a transition from subjective-imaginative perception of sound to conscious control of the vocal apparatus based on acoustic and physiological data. The article systematizes modern methods (SOVT, Body Mapping, spectral analysis) and determines the role of artificial intelligence and digital transformation in the professional development of a modern choir conductor.

Conclusions. It has been proven that the integration of classical choral traditions with modern scientific and technological approaches ensures rapid mastery of technical skills and contributes to the professional longevity of singers. The digitalization of learning (virtual simulators, sound analysis software) makes the training process objective, mobile, and individualized, enabling the preparation of competitive specialists capable of flexible adaptation within the modern artistic environment.

Key words: vocal and choral skills, higher education institutions, digital transformation, SOVT method, visual biofeedback, evidence-based pedagogy, choral modeling.

Актуальність проблеми. Трансформація мистецької освіти в умовах глобалізації та цифрової революції вимагає переходу від виключно репродуктивних методів навчання до свідомого, науково обґрунтованого керування вокальним апаратом. Традиційна хорова педагогіка, яка десятиліттями спиралася на суб'єктивні відчуття та художні метафори, сьогодні зіштовхується з нагальною потребою в об'єктивізації навчального процесу. Впровадження інноваційних технологій візуалізації звуку та спектрального аналізу дозволяє перевести формування вокально-хорових навичок у площину «доказової педагогіки», де кожен технічний прийом підкріплений точними акустичними та фізіологічними даними.

Крім того, інтенсифікація навчання у закладах вищої освіти підіймає питання збереження професійного здоров'я майбутніх вокалістів і диригентів. Високе голосове навантаження, з яким щоденно зіштовхуються студенти, диктує необхідність пошуку методів, що мінімізують ризик травматизації зв'язок та розвивають витривалість апарату. Це актуалізує потребу в інтеграції до хорової практики соматичних методів та вправ напівзакритого голосового тракту, які забезпечують вокальне довголіття через біомеханічно правильну координацію всього тіла.

Відзначимо також, що сучасний етап розвитку вищої школи також характеризується цифровою трансформацією, яка змінює способи сприйняття та обробки інформації студентами. Традиційний підхід до вивчення партитур і формування ансамблевих навичок потребує доповнення інтерактивними інструментами: мобільними застосунками, віртуальними хоровими

тренажерами та цифровими платформами для спільної роботи. Такий підхід робить процес навчання мобільним та індивідуалізованим, що повністю відповідає запитам сучасного покоління студентів.

Сьогоднішній фахівець має бути універсальним: володіти не лише класичною технікою, а й навичками роботи з електроакустичним обладнанням, знаннями з вокальної реабілітації та методами дистанційного керування колективом. І саме синтез перевірених часом традицій хорового співу з новітніми методичними підходами дозволяє сформувати фахівця-універсала, здатного до гнучкої адаптації в умовах динамічного розвитку світової музичної культури.

Аналіз наукових праць та публікацій свідчить про стійку тенденцію до міждисциплінарного підходу в музичній педагогіці, де вокально-хорова підготовка розглядається на стику мистецтва, фізіології та інформаційних технологій. Фундаментальне значення для розуміння біомеханіки голосоутворення мають роботи Інго Тітце, який обґрунтував ефективність вправ напівзакритого голосового тракту для оптимізації роботи гортані та захисту голосових складок від перенавантаження. Дослідження Кетрін Еббот у сфері вокальної реабілітації та «резонансної терапії» стали підґрунтям для розробки методів безпечного формування навичок опори та звуковидобування, що є критично важливим для професійних співаків. Важливий внесок у розвиток методики свідомого керування вокальними структурами зробила Джоанн Естілл. Питання акустичних параметрів хорового звучання детально висвітлені у працях Йогана Сундберга, який довів необхідність використання спектрального аналізу для

об'єктивної оцінки якості хорового ансамблю та тембрального злиття. В українському науковому просторі проблема формування вокально-хорових навичок у студентів закладів вищої освіти активно досліджується у працях Н. Овчаренко та Л. Остапенко. Питання впровадження інноваційних технологій та цифрових інструментів у хорову практику піднімаються у роботах Г. Савченко та О. Ребровської. Разом з тим, попри наявність ґрунтовних досліджень, питання комплексного впровадження у навчальний процес закладів вищої освіти сучасних методів формування вокально-хорових навичок у студентів залишається недостатньо висвітленим.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні важливості впровадження сучасних інноваційних методів у процес формування вокально-хорових навичок студентів закладів вищої освіти для підвищення якості їхньої професійної підготовки та збереження вокального здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вокально-хорові навички у студентів є складною системою автоматизованих психофізіологічних дій, які формуються в процесі навчання для досягнення художньо-естетичного результату в колективному співі (Захаров, 2006). У вищій школі цей процес переходить від простого копіювання до свідомого управління власним голосовим апаратом.

Ключовими вокально-хоровими навичками, які мають бути сформовані у студента, є наступні:

1. *Співацька установка та постава.* Це фундамент, без якого неможливе правильне функціонування дихання. Студент має володіти навичкою «активного спокою» тіла. Це включає пряму спину, розправлені плечі та відсутність затисків у шийно-щелепному відділі. Постава має бути однаково стабільною як під час співу стоячи, так і сидячи.

2. *Співацьке дихання (опора).* На відміну від побутового, хорове дихання є керованим і свідомим. Пріоритетним є діафрагмально-реберне (змішане) дихання. Студент повинен мати навичку швидкого, безшумного вдиху (особливо в рухливих творах); затримки дихання перед початком співу; економного, рівномірного видиху (опора), що забезпечує стабільність звуку та загальнохорового дихання

(ланцюгового) – вміння непомітно брати вдих всередині довгих музичних фраз, не порушуючи цілісності звучання колективу.

3. *Звукоутворення та атака звуку.* Це момент виникнення звуку та його подальший розвиток. Студенти мають володіти переважно м'якою атакою, яка забезпечує кантилену та зберігає здоров'я зв'язок. Тверда атака використовується лише як художній прийом. Також слід розвивати вміння згладжувати переходи між регістрами (грудним та головним), що особливо важливо для професійного академічного звучання.

4. *Артикуляція та дикція.* В хорі дикція має бути колективною («спів єдиною мовою»). Студент повинен мати навичку миттєвого формування голосних (усім співакам слід однаково «округляти» голосні для створення єдиного тембру хору) та активного вимовляння приголосних (приголосні вимовляються чітко, коротко і зазвичай приєднуються до наступного складу, щоб не розривати вокальну лінію).

5. *Ансамблеві навички.* Це здатність підпорядковувати свій голос загальному звучанню. Тому у студентів слід розвивати прислуховування – вміння чути не тільки себе, а й сусідів у партії та хор в цілому; тембрального злиття – навичку «нівелювати» специфічні обертони свого голосу, щоб партія звучала як один великий голос; динамічного та ритмічного ансамблю – синхронний початок і закінчення фраз, єдина швидкість виконання та загальний рівень гучності.

6. *Хоровий стрій (інтонування).* Це чистота виконання музичного тексту. Тут важливими для студента є мелодичний стрій (точне інтонування інтервалів (свідоме «завищення» великих секунд і терцій для яскравості звуку) та гармонічний стрій (вміння відчувати свою роль у акорді (основа, терція чи квінта) і підлаштувати висоту звуку для ідеального резонансу).

7. *Навичка читання партитур з листа.* Для студентів закладів вищої освіти це критично важлива професійна навичка. Це здатність одночасно аналізувати нотний текст, ритм, слова та диригентський жест без тривалої попередньої підготовки (Болгарський, 2004; Ware, 2009).

Формування цих навичок у студентів відбувається через синтез традиційних вправ (вокалізів) та сучасних методів аналізу звуку. Головна мета – перетворити технічні навички на

засіб художньої виразності, де техніка служить музиці, а не навпаки.

До сучасних, більш ефективних методів навчання, які допомагають студентам швидше та якісніше опанувати техніку співу за допомогою науки та технологій, відносять:

1. *Метод напівзакритого голосового тракту (Semi-Occluded Vocal Tract або SOVT)*. Це один із найбільш науково обґрунтованих методів у сучасній світовій практиці (розроблений професором І. Тітце). Його суть полягає у тому, що спів здійснюється із частковим перекриттям виходу повітря (через тонку соломинку, булькання губами, спів на приголосні «v», «z»). Коли співак звужує вихід, частина повітряного тиску повертається назад до гортані, і цей «зворотний тиск» допомагає голосовим зв'язкам змикатися легше і рівномірніше. Результат – швидке налаштування «опори», зняття затисків гортані, вирівнювання регістрів; у хорі це допомагає миттєво досягти однорідного тембру (*unisono*) (Titze, 2012).

2. *Технології візуального біофідбеку (Visual Biofeedback)*. Цей метод дозволяє студенту «бачити» свій звук, що перетворює суб'єктивні відчуття на об'єктивні дані. Для аналізу використовуються програми (наприклад, VoceVista Video або Sing & See), при цьому на екрані відображається спектрограма звуку. Студент бачить посилення обертонів у зоні 2500-3000 Гц., і якщо ця зона «світиться» на екрані – звук має академічний блиск і силу. Візуалізація дозволяє побачити амплітуду та частоту вібрата, виправляючи «тремоляцію» або «хитання» звуку, які часто зустрічаються у студентів (Fiuza, 2022).

3. *Соматичні та кінестетичні методи*. Ці методи розглядають голос як частину всієї м'язової системи тіла. Так, цікавим є Body Mapping (метод картування тіла). Багато студентів мають хибне уявлення про свою анатомію (наприклад, де розташована діафрагма або як рухається щелепа), а метод виправляє ці ментальні карти через самопальпацію та вивчення анатомічних атласів. Іншим є метод Фельденкрайза – це використання мікрорухів під час співу для пошуку максимальної свободи. Наприклад, спів під час легких обертів головою або нахилів тулуба допомагає виявити приховані затиски в шії та пресі (Molins-Masau, 2025).

4. *Метод фонопедичного розвитку голосу (за В. Ємельяновим та ін.)*. Це система

координаційно-тренувальних вправ, спрямованих на розвиток захисних механізмів голосу. Її сутність полягає у використанні «нетрадиційних» звуків (писк, ричання, шурхотіння) для активізації різних регістрів гортані. Це допомагає розширити діапазон колективу та навчити співаків безпечно використовувати граничні низькі та високі ноти (Гумінська, 2012).

5. *Метод інтерактивного хорового моделювання*. Цей метод використовується під час роботи над партитурою у класі диригування або хору. Студенти спочатку формують «ритмічну модель» (проказування тексту в ритмі), потім «інтонаційну модель» (спів на один склад для чистоти строю) і лише в кінці – художній образ. Цифровими помічниками виступають аудіо-тренажери, де кожен студент може відключити свою партію і співати в оточенні інших голосів, що імітує реальну ситуацію в хорі (Софроній, 2021).

Таким чином, формування вокально-хорових навичок у сучасних ЗВО – це синтез художньої інтуїції та наукового розрахунку. Використання методів SOVT, візуалізації звуку та соматичної корекції дозволяє підготувати фахівця, який володіє не лише «звуковим ідеалом», а й технологіями його досягнення.

Також слід згадати і про цифрову трансформацію навчання в музичній освіті, адже це не просто використання комп'ютерів, а повна перебудова освітнього процесу, де технології стають інструментом для об'єктивного аналізу, дистанційної співпраці та індивідуалізації навчання.

Основними напрямками цифрової трансформації у підготовці вокалістів та диригентів наразі є:

1. *Візуалізація та акустичний аналіз звуку*. Це найважливіший аспект «доказової педагогіки». Замість того, щоб покладатися лише на суб'єктивні відчуття, студент отримує цифрові дані. Спектрографічне програмне забезпечення (наприклад, VoceVista, Praat) дозволяє бачити «голос» у реальному часі. Студент може контролювати рівномірність вібрата та наявність високої вокальної форманти. Своєю чергою, тюнери високої точності допомагають розвивати навичку чистого інтонування в різних строях (піфагорійському, рівномірно-темперованому).

2. *Віртуальні хорові тренажери та мобільні платформи*. Ці цифрові інструменти

дозволяють студенту ефективно працювати над партитурою поза межами навчальної аудиторії. Вони включають:

- спеціалізовані записи (наприклад, Music Minus One), де відсутня лише партія студента. Це створює ефект присутності в хорі та розвиває навичку ансамблевого слуху;

- застосунки для зчитування нот (наприклад, Newzik, forScore). Перехід на електронні партитури дозволяє робити миттєві позначки, інтегрувати аудіо-записи безпосередньо в нотний текст та ділитися ними з іншими студентами;

- платформи для хористів (наприклад, Chorus Class, Singer's Friend). Вони дозволяють викладачу завантажувати партії, а студентам – тренуватися та записувати свій спів для перевірки.

3. *Дистанційна хорова співпраця.* Пандемія Covid-19 дала поштовх розвитку технологій синхронізації та відеомонтажу вокальних творів. Сьогодні поширеними стали синхронний запис (використання програм для багатоканального запису, де студенти записують свої партії під «метроном» або диригентське відео) та майстер-класи в реальному часі з використанням платформ з низькою затримкою звуку (як от JackTrip або CleanFeed), що дозволяє проводити уроки вокалу через інтернет без втрати якості тембру.

4. *Штучний інтелект у музичній освіті.* Сьогодні ШІ стає асистентом як для студента, так і для викладача. Він допомагає проводити автоматичний аналіз помилок, порівнюючи виконання студента з еталонним записом і вказуючи на неточності в ритмі або висоті звуку. Поширеною є й генерація супроводу, коли програми, що створюють акомпанемент у реальному часі, адаптуються до темпу та агогіки співака.

5. *Електронний менеджмент навчального процесу,* який включає цифрові портфоліо (створення бази аудіо- та відеозаписів студента протягом усіх років навчання для відстеження динаміки розвитку вокальної техніки) та хмарні сервіси для партитур (загальний доступ

до бібліотеки хору, де кожен студент має актуальну версію нот з усіма правками диригента (Zhang, 2024; Chen, 2025; Ban, 2025).

Перевагами цифрової трансформації вважаємо її об'єктивність (студент бачить свої помилки на екрані, а не лише чує критику викладача), мобільність (можливість готувати складні хорові партії в будь-якому місці) та персоналізація (кожен студент може працювати у власному темпі, використовуючи цифрові тренажери). Так, цифровізація не замінює живого спілкування з майстром, але створює потужний фундамент для самостійної роботи студента та робить процес навчання прозорим і вимірюваним.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що формування вокально-хорових навичок у студентів закладів вищої освіти в сучасних умовах вимагає відмови від суто емпіричних методів на користь інтегрованого підходу, який гармонійно поєднує класичні традиції з новітніми досягненнями вокальної науки та цифровими технологіями. Впровадження методик напівзакритого голосового тракту у поєднанні з технологіями візуального біофідбеку та соматичними практиками забезпечує не лише прискорення процесу опанування технічними навичками, а й гарантує професійне вокальне довголіття через свідому корекцію біомеханіки голосоутворення. Таким чином, цифрова трансформація освітнього простору та об'єктивізація контролю параметрів звуку дозволяють підготувати конкурентоспроможного фахівця-хормейстера, який володіє високим рівнем вокальної культури, професійною самодостатністю та здатністю до гнучкої адаптації в динамічному середовищі сучасної музичної культури.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці та впровадженні цифрових алгоритмів моніторингу вокального стану студентів, що базуються на інтеграції штучного інтелекту в процес індивідуальної та колективної хорової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болгарський А. Хоровий клас і практика роботи з хором : навчальний посібник. 2-ге перевид. Київ: Освіта, 2004. 240 с.
2. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: методичний посібник. 2-ге вид. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. С. 34–39.

3. Захаров А. Вокально-хорове виховання. 2-ге перевид. Київ : Просвіта, 2006. 310 с.
4. Софроній З.В., Чурікова-Кушнір О.Д. Методика інтерактивного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях хорознавстві. Молодий учений. 2021. №6. С. 16–21.
5. Ban J., Noor A. Empowering Music Education: Leveraging Digital Audio Technology in the Pursuit of Vocal Mastery. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. 2025. №13. P. 44–53.
6. Chen L. Enhancing Vocal Performance Through Computer-Assisted Training. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies*. 2025. №20. P. 203–209.
7. Fiuza M., Lã F. Real-Time Visual Feedback in Singing Pedagogy: Current and Future Applications. *Applied Sciences*. 2022. № 12. P. 107–113.
8. Molins-Macau N. Body-mind methods and the singing voice: A literature review. *Revista de Logopedia, Foniatria y Audiologia*. 2025. № 45. P. 100–109.
9. Titze I.R. Voice training and therapy with a semi-occluded vocal tract: rationale and scientific underpinnings. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2012. № 2. P. 448–459.
10. Ware C. *Basics of Vocal Pedagogy : college-level text*. 3-d ed. Columbus: McGraw-Hill, 2009. 400 p.
11. Zhang T. Research on Online Vocal Music Smart Classroom-Assisted Teaching Based on Wireless Network Combined With Artificial Intelligence. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies*. 2024. № 19. P. 23–31

REFERENCES:

1. Bolharskyi A. (2004) *Khorovyi klas i praktyka roboty z khorom : navchalnyi posibnyk*. [Choir class and practice of working with the choir: a training manual]. 2-he perevyd. Kyiv: Osvita. 240 s. [in Ukrainian].
2. Huminska O.O. (2012) *Uroky muzyky v zahalnoosvitnii shkoli: metodychnyi posibnyk*. [Music lessons in a comprehensive school: a methodological guide]. 2-he vyd. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 34–39 [in Ukrainian].
3. Zakharov A. (2006) *Vokalno-khorove vykhovannia*. [Vocal and choral education]. 2-he perevyd. Kyiv : Prosvita. 310 s [in Ukrainian].
4. Sofronii Z.V., Churikova-Kushnir O.D. (2021) *Metodyka interaktyvnoho navchannia maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva na zaniattiakh khoroznavstvi*. [Methodology of interactive training of future teachers of musical art in choral studies classes]. *Molodyi uchenyi*. 6. 16–21 [in Ukrainian].
5. Ban J., Noor A. (2025) Empowering Music Education: Leveraging Digital Audio Technology in the Pursuit of Vocal Mastery. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. 13. 44–53 [in English].
6. Chen L. (2025) Enhancing Vocal Performance Through Computer-Assisted Training. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies*. 20. 203–209 [in English].
7. Fiuza M., Lã F. (2022) Real-Time Visual Feedback in Singing Pedagogy: Current and Future Applications. *Applied Sciences*. 12. 107–113 [in English].
8. Molins-Macau N. (2025) Body-mind methods and the singing voice: A literature review. *Revista de Logopedia, Foniatria y Audiologia*. 45. 100–109 [in English].
9. Titze I.R. (2012) Voice training and therapy with a semi-occluded vocal tract: rationale and scientific underpinnings. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2. 448–459 [in English].
10. Ware C. (2009) *Basics of Vocal Pedagogy : college-level text*. 3-d ed. Columbus: McGraw-Hill, 2009. 400 p. [in English].
11. Zhang T. (2024) Research on Online Vocal Music Smart Classroom-Assisted Teaching Based on Wireless Network Combined With Artificial Intelligence. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies*. 19. 23–31 [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 10.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025